

Mauri Panhelainen

AHNEUDEN SYNTI

Väitetään, että inkojen eettiset periaatteet oli aikoinaan kiteytetty kolmeen kehoitukseen: *"Älä valehtele, älä varasta, älä laiskottele!"*. Historiasta tiedämme, heidän varhaisen sivistysvaltionsa periaatteet kantoivat ja kestivät pitkään.

Tunnettu filosofi ja korkeakoulupoliitikko Oiva Ketonen katsoi eräässä 1980-luvun artikkelissaan, että renessanssista alkunsa saanut humanismi on ihmiskunnan modernin historian kantava voima. Sen aatteellisena ytimenä on pyrkimys tavoittaa rikkaampia ja syvempiä inhimillisiä ajatuksia, tarkoituksia ja vapauksia. Tätä pyrkimystä uhkaa alituisesti ihmisen alttius kaikenlaiselle, varsinkin ideologiselle manipulaatiolle ja arvojen rapautumiselle. Kirkkaat periaatteet saattavat sumentua ja ihmislähtöiset arvot korvautua eettisesti arveluttavilla päämäärillä ja toimintatavoilla.

Ketosta viehätti humanismin varhaisen edustajan Giovanni Boccaccion tapa määritellä humanismia sen vihollisten kautta. Näitä vihollisia olivat 1300-luvulla eläneen humanistin mielestä *kevytmieliset tietämättömät*, jotka ajattelevat vain humua ja mässäilyä; *saivartelevat teologit*, joille runous ja kulttuuri ovat pelkkiä houreita; *ahneet juristit*, jotka pitävät runoutta tarpeettomana, koska sillä ei voi ansaita rahaa; ja vihdoin *kerjäläismunkit*, jotka mielellään esittävät syytöksiä humanistien jumalattomuudesta ja moraalittomuudesta.

Termejä hieman muuttamalla voisi päätyä johtopäätökseen, että vastaavat paheet - kevytmielisyys, epä-älyllisyys, ahneus ja moralisoiva ulkokultaisuus - ovat vahvoilla nykyäänkin.

Ajankohtainen finanssikriisi osoittaa, että ahneita eivät nykyisin ole ensisijaisesti juristit, vaan suurten yritysten ja pankkien omistajat ja johtajat. Joukkoon riittää niin juristeja, insinöörejä kuin muillakin tutkinnoilla varustettuja. Ahneuden globaaliin eliittiin kuuluvat tässä ajassa kaikki ne, joita palkitaan ruhtinaallisesti, räikeästi enemmän kuin heidän työstään syntyvän lisäarvon perusteella olisi kohtuullista.

Ahneuden syntiin on monien muidenkin helppo sortua, jos tilaisuus on otollinen. Näin väittää ainakin Suomen Kuvalehdessä pakinoiva professori, joka löytää finanssikriisin pääsyylliset tavallisten ihmisten joukosta. Hänen mukaansa tuhoisakierre syntyi, kun amerikkalaiset vähävaraiset ja köyhät koettivat ylimitoitetuilla lainoilla parantaa asumistasoaan ja elämänlaatuaan. Nyt kun valtio on huudettu apuun, maksumiehiksi saadaan muut tavalliset veronmaksajat. Joka tapauksessa velkakierteeseen suistuneet menettävät

kotinsa ja maksavat pyrkimyksestään monin verroin enemmän kuin ylisuuria vakuudettomia lainoja tyrkyttäneet pankinjohtajat ja muut pelurit.

Jokaisessa taloudellisessa noususuhdanteessa ahneus arvona vahvistuu ja syö humanistisia ja yhteisöllisiä arvoja. Lamasta toipuvassa Suomessa näin kävi viimeksi 1990-luvun loppupuolella. Olen tässä asiassa eräänlainen aikalaistodistaja. Osallistuin nimittäin vuonna 1996 erääseen johtamiskoulutusohjelmaan, jossa liikkeenjohdon konsultti julisti esityksensä pääteesinä: "Nyt on Suomessakin lupa rikastua, myös henkilökohtaisella tasolla!". Puhe oli niin uutta ja outoa, että hätkähdin (sisäisesti) ja vilkuilin vaivihkaa muita kuulijoita. Suomalaiskansalliseen tapaan yhdenkään kuulijan ilme ei värähtänyt, eikä kukaan kysynyt tai sanonut mitään.

Episodi syöpyi muistiini. Myöhemmin oivalsin, että olin kokenut kiteytyneen hetken uudesta ideologisesta käänteestä kohti ahneuden yhteiskuntaa. Aate eli ja kasvoi pitkän noususuhdanteen varassa runsasmuotoisena aina syksyyn 2008. Ahneuden käärme oli jo syönyt häntänsä ja ehtinyt pitkälle kohti yhteiskunnan keskiruumiista. Lopulta organismin itsesuojelu laukesi ja käänne tapahtui. Vai tapahtuiko? Synti pitäisi tunnustaa, jotta siitä pääsisi.

Miten kaikki tämä voisi liittyä korkeakoulupolitiikkaan ja elämään korkeakouluissa?

Vaikka Suomi on sivussa globaalin finanssikriisin ytimestä., syntynyt tilanne testaa suomalaisen korkeakoulupolitiikan tuoreet linjaukset. Erityisesti juuri vahvistettu yliopistojen hallintomuodon muutos ja lupaus niiden pääomittamisesta sadoilla miljoonilla euroilla joutuu lähivuosina vastakkain valtiontalouden kiristyvien kehysten kanssa. Entä löytyykö yksityiseltä sektorilta lopultakaan vaadittu ja luvattu 200 miljoonan euron potti Aalto-yliopiston peruspääomaan? Uudessa kuosissaan muidenkin yliopistojen pitäisi ryhtyä rahan keräämiseen yrityksiltä sekä muilta rahoittajilta ja lahjoittajilta.

Myös vaatimukset ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärän leikkaamisesta ja yksikköjen edelleen vähentämisestä saattavat saada lisäpotkua. Yksi kuntavaalien voittajista (perussuomalaiset) on jo ehtinyt vaatia korkeakoulutuksen kokonaisvolyymin voimakasta supistamista.

Viron kielessä on termi *auahne*, suomeksi kunnianhimo. Sanalla on varmaankin sekä kielteisiä että myönteisiä sivumerkityksiä. Ahneus ansaitun kunnian perään voi olla korkeakoulussa tervettäkin, varsinkin jos sillä on myönteisiä yhteisöllisiä vaikutuksia. Yhteiset tavoitteet ja pyrkimykset voivat myös rajata yksilöllistä ahneutta ja vääristynyttä kunnianhimoa. Afrikkalaisen sanalaskun mukaan *jos haluat edetä nopeasti, kulje yksin. Jos haluat päästä pitkälle, kulje yhdessä toisten kanssa.*